

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**Sefer 'ir Binyamin asher banah ḥomat ha-'ir
u-me-gedulehah ve-'amudim aśah le-bet bet Yiśra'el
ḥeleq ha-sheni ... ha-rav ... Binyamin Ze'ev Ṿolf n.r.u av
bet din ve-rosh metivta de-ḳ.ḳ. Zmigrod**

Binyamin Ze'ev Ṿolf

Frankfurt de-Oder, [1698]

VD17 1:698249Q

ויטג תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10824

מסכת בתובות

התבטל הטעם לגמרי לא היו נרכיבים לתנאי כגלעד . ובהא
ספיקא אי בנין ב"ה קודם לקיבוץ גלויות נסתפקו ג"כ בני קרח
כדאיתא במדרש כוכן וז"ל בכל יום רביעי באים בני קרח
למזבח ואומרי לו מתי קן הפללות מתי תחינו ונתהומות החרץ
תאום תעלינו . דלכאורה כמו זר נחשב לומר מתי קן הפללות
שנעלם וזכורם מבני אדם למה להם לדרוש במופלא מהם אבל
לפי זכרון הוא שלא שאלו על זמן הקץ מתי יהיה רק שאלתם
היה מתי הקץ הפללות אם יהיה הקץ קודם בנין ב"ה או לאחר
בנין ב"ה אחרי שכבר נודע ג"כ בקידושין שאמרו אסתיע
מלתא ודרש אבימי מוזמר לאסף שירשו שם התו עד המדרש
והביאו משל לפסחה שאברה ברה בבאר ובאה א"כ ספחת
המלך ובדה בלי של והכ בבאר התחילה הראשונה לאורר
ואמרה מי שיזיף בד של זהב ויזיף ג"כ בד שלי וכו' כך שיתו
בני קרח באשר טבעו בארץ שעריו לומר מי שיזיף השערים
לכנין בית המקדש ויזיף ג"כ אותם . וזה יתכן דוקא אם יהיה
בנין ב"ה אחר קיבוץ גלויות המוק לתתה אבל אם יהיה בנין ב"ה
קודם לקיבוץ גלויות נקיבוץ גלויות מוכרח להיות קודם
תחיית המתים כגודע בודאי לא יהיה עוד זמן שיגעו בני
קרח כי בודאי לא יתעלו במעלה יתירה להקדים תחייתם
לאחר מיתו עולם לזה שאלו מתי קן הפללות אם תהיה
קודם בנין ב"ה . ונמצא שבנין ב"ה יהיה המוק לתחיית המתים
כי מיד אחר הגאולה יתו המתים כגודע . אולי תהיה הגאולה
מאוחרת לבנין ב"ה ולזה שאלו מתי קן הפללות מתי תחינו
ומתהומות החרץ תשוב תעלינו כי הא בהא תליא ודוק :

ביתור
המדרש
שכ"ל
יוס"ד
באים
בניקרה
ט מחי
וזמרי
מתי קן
הפללו
וכו'

קלח אמר ר' לרודי חד לי זגת חלב ורגש דציפורי והוה
שיהר מילין אשיתר סילין
הנה לפי חשבון דקח ואמת של זבת חלב ודגש לכולה ארץ ישראל
דהו רק כ"ב פרסאות ציפורי עדיפא טובא ומעולה תכולי ה"י
כל לפי דאיתא בוהר שיש שבר גדול על המאחרים לבאת מן
השבת שירדי גיהנם מברכים אותם בפסוק ויתן לך החלהים
משל השמים ומשמני החרץ וכו' . ולכן אומרים ויתן לך
בכל מוצאי שבת . וכבר ידעת מה שאמרו רז"ל והא חלקי
ממכניסי שבת בשכרית וממוציאי שבת ציפורי לפי שהם
יושבים בראש ההר כציפור ומאחרים ביותר לבאת מן השבת
לכן מתברכין ביותר משמני החרץ . ולעניות דעתי הוא
ט עם נכון ומתקבל ה"י ויזכו לעלו לארץ לאכול מפריה ולשבוע
מטובה אמן ואמן :

ברוך

האל הגומל לחייבים טובות * שויכני לגמור
מסכתת בתובות :

מסכת גטיין

קלט אמר

רבי יוסף מאן לימא לן דרבי
אביתר בר סמבא הוא
דהא שלח ליר' אביתר לרב יהוד' בני אדם העולם משם לבאן הם
קיימו בעצמם ויתנו את הילד בזונה והילדח מברו בין וישתו
וכתב ליה בלא שרשוט ואמר רבי יצחק שה' כותבין שלשה אין
כותבין * בשתניתא הנא שלשה כותבין ארבעה אין כותבין
אמר ליה אב"י אטובל דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבה
הוא בשלמא מלתא דתליא בסברא לחיי הא גסדא הוא וגמרא
לא שמיע ליה :

הא דחשיב רב יוסף לר' אביתר דלאו בר סמבא הוא משום
דכתב בלא שרשוט והוציאו מחוקת ת' משום דלא ידע הא
דרבי יצחק ולא חשיב אדעתיה כתובת אב"י דאשומאוס
דלא ידע הא וכו' ל' אחרי שפירשו התו דהאי קרא ויתנו הילד
בזונה פירשו שבשכיל מחנות שלהם שהיו בניי בכל עניינים היו
מוכרים כניהם כדי לילך ללמוד תורה והביאו הירושלמי מעשה

את נהגו ח"ך כשר בנפשו דמו לא תאכלו כיון דעדת כל טעם
 המרחם על הכריות מרחמין עליו מן השמים ואחרי אשר ניהם כבוד על
 העל הרע וחפץ היה בקיו העולם כדי שירחם עליהם מהשמי שגטו
 חפץ היה שיהיו כל במואיו רחמנין וזה על האבר מן החי שלא ע'
 ויטבע בהם טבע אכזריות ולכך אמר לא אוסיף עוד לקלל את אמה'
 האדמה בעבור האדם ולא יהיה עוד המבול לשאת כל בשר אחר
 אך כהא תליא בשר בנפשו דמו לא תאכלו שלא יטבע בהם טבע המבול
 אכזריות ודוק :

קמ"ד שלח מר עוקבא לר' אליעזר בני אדם העומדים עלי
 ובירי למוסרים למלכות מהו שרטט וכתב
 ליה אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום
 בעוד רשע לנגדי אף על פי שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום
 הדר שלח ליה קאצערי טובא ולא מצינא דאימא בחי שלח ליה
 דום לה' והתחולל לו דום לה' והיא ים חללים חללים וכו' :

הנה על מה שכתבתי איתו שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה
 דרכי וגו' ולכסוף אמרו שלח ליה דום לה' ולא אמרו גם כ
 שרטט וכתב ליה כל דום מתרצים התורה דום לה' וז' ל'
 כפ' כתר דוכחי דרשינן בע"א גבי וידוע אהרן אע"פ שהפיל לך
 ח' לים דום והוא תנוה מאד מה משמיעניו התורה בזה אבל
 לפי ניהא שהקשה להם הקושיא הכלל למה לא שרטט האוי קרא
 דום לה' וגו' לכך באים לתרץ אחר אחר כבר ידענו מדברי
 התורה לעיל כי לצחות הלשון מותר לכתוב בלא שרטט לזה
 כתבו כי כפ' כתר דוכחי דרשינן להאי קרא לבינן אחר

רק ר"א כתבו כאן לצחות הלשון דום לה' והוא יפילם חללים
 וזה ח"כ שרטט אך זאת יפלא למה היפך ר' אליעזר אף על פי
 שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום מה הוסיף מדעתו
 בזה ההיפך ולא שלח ליה הפסוק זה כסדר המקרא ומדרג גס
 כן הכי גס מה זה אשר שלח שנית מצערי לי טובא ולא
 מצינא דאימא בזה הלשון כבר שרטט וכתב ליה אשמרה לפי
 מחסום ומאן פליג ליה בזה שלח האויביו דור מצערים
 לדוד כמו שכתבו נראה לי בהקדים מרדכי בברכות על

פסוק למה תביט בגוים תמרים כבלע רשע צדיק ממנו
 וכי ירשע בולע צדיק והכתיב הלא יעזבונו בידו אלא
 צדיק ממנו פירש שאינו צדיק גמור רק צדיק ממנו מן
 המתנגד שלו בולע אבל צדיק גמור אינו בולע והנה
 הפסוק של אשמרה לפי מחסום ודוד בעצמו אמר זה המקרא
 על עצמו אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי יש לומר
 בשני פנים האחד שאמר דוד זה המקרא בלשון דוקא בעוד רשע
 לנגדי שאני צדיק גמור והלא יעזבונו בידו לכך אשמרה לפי
 מחסום כי לא יוכל להרע עמדי ועוד יש לומר בלשון
 אפילו אמרה אף רשע לנגדי ואני יודע בדואי כי הוא ינוצח
 ממני אף על פי כן אשמרה לפי מחסום ומכל שכן באינש
 דעלמא כי ספק הוא אם ינצח או ינוצח שיאסר לפיו מחסום

והנה מר עוקבא תפס כדעה הראשונה שבלשון דוקא אמרה
 דוד על עצמו בעוד רשע לנגדי לפי שלא יוכל להרע עמו
 אבל בני אדם העומדים עלי ואיני בדמיון דוד כי אפשר ינצחוני
 ויבלעוני כי צדיק ממנו בולע ובירי למוסרם למלכות מהו
 שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה דרכי וגו' והיפך לו הסדר
 לכתוב בלשון אפי' אף על פי שרשע לנגדי ואני ידעתי כי לא
 ינצחני אפילו הכי אשמרה לפי מחסום ומכל שכן באינש
 דעלמא שאפשר שינוצח ממתנגדו מכל שכן שיאסר לפיו
 מחסום לכך הדר שלח ליה שאפשר אין זה פירוש המקרא
 שבלשון אפילו אמרה דלמא דוקא על עצמו אמרה
 אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי כי מה זיק לנו
 הרשע כי צדיק גמור אינו בולע אבל אני דקמצערי לי
 טובא ולא מצינא דאימא בזה ע"כ צריך לומר כי איני צדיק
 גמור שהרי לא מצינא דאימא בזה וכי ירשע בולע צדיק

קמ"ה אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לא גברא רבא הוא
 דולאו דלמתינתא דס"ל שלשה בותבין יל שבתא גס כאן לא
 היה רק שלש תיבות של ויתנו הילך בונה לדינא ויתר הפסוק
 לצחות הלשון וכתב ור"ז שרטט אך לר' יצחק דס"ל כי רק
 שתיים בותבין וכאן משתי תיבות של ויתנו הילך לא שמיעין כלל
 לדינא וע"כ היה צריך לכתוב שלש תיבות ויתנו הילך בונה ור'
 יצחק שלש אין בותבין לכך אמר אטו כל דלא ידע הא
 דרבי יצחק לאו גברא רבא הוא כי אמתניתא לא עבר מירי
 ודוק :

קמ"ו ותונה עליו פלגשו ר' אליעזר אומר ובו מצא לח

הקשו בתוס' מכלן דלא הוה זנות ממש ואומר ר"ת מלרצה
 להחזירה ש"מ דלא הוה זנות ממש שאפילו סילגש לא היה דרכם
 להחזיר בזנות כדכתיב בא אל פלגשי אביך וכתיב ותהיינה
 צרות עד יום מותן אלמנות חיות עכ"ל ואני אומר כי אין
 החיה כלל מזה דגבי פלגשי דוד שאני כי לא תהא הפילגש רק
 כחייבי לאוין לגבי אבשלום דלא גריעא מאנוסת אביו ומפאת
 אביו על כל פנים ה"ל פנדעלת לחייבי לאוין שפסולה לכהונ' לר'
 דה"ל בזונה כדאיתא בגמרא וט"ע סימן ו' סעיף ו' ותמן תנין
 בתוספתא שאין משיאין למלך אלא מן המשיאין לכהונה לכך
 היו צרות אלמנות חיות לפי שאסורין למלך אבל באינש
 דעלמא מכלן להוסיף על דברי תורה שלא להחזיר את הפילגש
 אם לא שנאמר כמו שכתבנו למעלה במסכת יבמות דדוד לא
 הוה דרש סמוכין ולכך נכס ישת תואר ור"כ לר' יהודה אנוסת
 אביו ומפאת אביו שריא וכת"ק דר' יהודה בגמרא אך מה
 שהקשו התו"מ ל"ל דלא הוה זנות ממש תמיהני שהרי רש"י ז"ל
 פירש כאן ר' אביתר אסכים מרי על ידיה לגלות לו סוד לכיון
 דברים סתומים אמתתם אם כן באמת נגלה לר' א
 סוד זה כי והנה לא הוה זנות ממש אם לא שנאמר דקושיא
 התוספת הוא על ר' יונתן מכלל למדרש כן ודוק :

קמ"ז כל החטיל אימה יתירה בתוך ביתו כוף בלידי שלש
 עבירות ג' ע"ש וחילול שבת :

עיון פ"ר ש"ז' וחילול שבת מפרש בתוס' לפי שיום פילגש
 בגבעה שבת היה ונדחק הגאון בחא לפרש איוה חילול שבת
 היה בגבעה ומפרש סדרעלמית פלגש בגבעה בשבת הוה לפי
 שמלמדת מזה מותר בשבת ודבריו הקדושים בעגמם נראים
 כפותרים זה את זה ואני אומר דאין הדבר יוצא מירי פשוטו
 דכתיב וזונה עליו פילגשו ותלך אל בית אביה וזותיו יוס שבת
 היה והלכה חוץ לתחום וכמרדכי גבי דות ונעמי דכתיב
 ותלכנה בדרך דרור' עברו על שורת הדין והלכו חוץ לתחום וזה
 היה תממת אימה יתירה שהיה לה מבעלה ובה באה לר' חילול
 שבת ככלע' דפשוט :

קמ"ח לעולם אל ישיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי
 אדם גדול הטיל אימה יתירה בתוך ביתו
 ובקשו לחאבילו דבר גדול וסאי גיחו אבר מן החי :

הא דקרי לחב מן החי דבר גדול כל לפי שנמצ' בספרי הקדמוני'
 כי אבר מן החי מוליד להאכלו בטבע אכזריות אשר זה הדביל
 הקדוש ברוך הוא את ישראל בין העמים ושלשה מדות באומה זו
 ואחת מהן הוא רחמנין ומצא האוכל אבר מן החי אף כי שגגה
 הוא מלפניו נטבע בו טבע האכזריות ואינו נכדל כלל מן
 העמים ורגל על לשון לומר טעם נכון בזה אשר נכטמו
 אחר המבול על אבר מן החי בפסוק אך בשר בנפשו דמו לא
 תאכלו וכי הא דרשינן סמוכין במאמר הכתוב ויאמר ה' אל לבו
 לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם וגו' ויברך אלהי'

א"כ אנו במחין דוד כלל אודאי לא סבל דוד זה משנא"ו כי אין
רשע כולע בדיק ומורא לא עלה על ראשו מפניהם . לכך
אמר אשמרה לפי אמצוס וכו' למה שלא היה מפסוק דוס לה
ופתחולל לו שדוד אחרה לכוכח כנד כל ישראל ודו"ק :

קטו בל מי שיש לו צעקת לגימה על חבירו ודומם . שוכן
בסנה עושה לו דין :

כ"ל דרייק בלישנא מי שיש לו צעקת לגימה דוקא . שוכן
בסנה עושה לו דין אף כי הקב"ה נקרא שוכן בסנה מ"מ עושה
לו דין משא"כ כדניני נפשות דזה ידעת אשר נדעת זה חדרים
ימלאו כי טוב לחדם להיות נידון מפיה הקב"ה יותר מבית דין .
כי עמו הסליחה . משא"כ בבית דין הנדק יקוב הדין ההר .
וכאמר דהמע"ה מלפניך משפטיו יבא וכדאיתא בזהר ככמה
דוכתי . והנה אחרי אשר עיני המושטות ככל הארץ א"ל
לדון דיני נפשות אם יקום איש על רעהו ורנחו נפש כי ק"ל
כדניני נפשות אין עד נעשה דין . וכוה רגיל אני לומר
כפסוקי בראשית ויאמר הלקין אי הכל אחיך וגו' ויאמר מה
עשית קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה . ויאמר קין ל
ה' גדול עוני מכאן כל העולם אתה סובל ולעוני אי אזה סובל
כדא"ל כי לא אל חפץ רשע הוא . להטעות את קין בשאלתו
אי הכל אחיך ועשה עצמו כלא ידע חס ושלוס ונתן פתחון פה
למינים לרדות . אבל לפי נוחא כי הקב"ה פתח לו פתח
לבקש רחמים על עצמו כי זה ידעת מדול עיקר שכינה
בתחתונים היתה ובחטא אדם נסתלקה השכינה לרקיע ראשון
ואחר כך בחטא קין לרקיע שני . וכו' . והנה מה גס כי בשמים
כסאו עיני יחמו ועפעפיו יבחנו בני אדם מ"מ נשתנה הדין
לענין זה שלא יהיה כרואה ממש העבירה ולזה הטעם נסתלקה
השכינה שלא יראה ויביט בעמל ואון . ולפי זה בשעת
הריגת קין להבל אשר כבר נסתלקה השכינה היה יכול הקב"ה
להיות דין בדבר הזה . לכך פתח לו הקדוש ברוך הוא פתח
של תשובה כדי שילמד קין על עצמו וכות שינא משפטו מלפני
הקב"ה בעצמו אמר אי הכל אחיך ויאמר מה עשית קול דמי
אחיך צועקים אלי מן האדמה דייקא ולהורות בא כי עיניו לא
ראו ריגת הבל כי אז בשמים היה כסאו כי נסתלק לרקיע
וכ"ל . וכאשר הרגיש קין הפתח של תשובה כי הקב"ה
יכול להיות דין בדבר הזה . פתח גס הוא ואמר גדול עוני
מנשא בלשון בתמיה כל העולם אתה סובל ולעוני אי אתה
סובל דייקא כי אתה הוא הדין בדבר הזה ולמה אין אתה סובל
עוני . הדרך לקמא כל מי שיש לו צעקת לגימא על חבירו
שוכן בסנה עושה לו דין לפי שנתנו רז"ל טעם על שנגלה הקב"ה
בסנה להורות כי אין מקום פנוי בלא שכינה ולפי"ז אין הקב"ה
יכול להיות דין כדניני נפשות אחרי שאין מקום פנוי בלא שכינה
ועיניו מושטות ככל הארץ אי אפשר להיות העד דין רק מי
שיש לו צעקת לגימה שהוא דיני ממונו ודומם לפי דלית לי דייני
בארעא מחמת שאין לו עדי מכל מקום שוכן בסנה עושה לו דין
כי כדניני ממונות עד נעשה דין ודו"ק :

כ"ל דרייק
בסנה עושה
לו דין
מאלו כי טוב
לחדם להיות
נידון
מפיה הקב"ה
יותר מבית
דין .
כי עמו הסליחה .
משא"כ בבית
דין הנדק יקוב
הדין ההר .
וכאמר דהמע"ה
מלפניך משפטיו
יבא
וכדאיתא בזהר
ככמה
דוכתי .
והנה אחרי
אשר עיני
המושטות
ככל הארץ
א"ל
לדון דיני
נפשות
אם יקום
איש על
רעהו
ורנחו
נפש
כי ק"ל
כדניני
נפשות
אין עד
נעשה
דין .
וכוה רגיל
אני לומר
כפסוקי
בראשית
ויאמר
הלקין
אי הכל
אחיך
וגו'
ויאמר
מה
עשית
קול
דמי
אחיך
צועקים
אלי
מן
האדמה
ויאמר
קין
ל
ה'
גדול
עוני
מכאן
כל
העולם
אתה
סובל
ולעוני
אי
אזה
סובל
כדא"ל
כי
לא
אל
חפץ
רשע
הוא
להטעות
את
קין
בשאלתו
אי
הכל
אחיך
ועשה
עצמו
כלא
ידע
חס
ושלוס
ונתן
פתחון
פה
למינים
לרדות .
אבל
לפי
נוחא
כי
הקב"ה
פתח
לו
פתח
לבקש
רחמים
על
עצמו
כי
זה
ידעת
מדול
עיקר
שכינה
בתחתונים
היתה
ובחטא
אדם
נסתלקה
השכינה
לרקיע
ראשון
ואחר
כך
בחטא
קין
לרקיע
שני .
וכו' .
והנה
מה
גס
כי
בשמים
כסאו
עיני
יחמו
ועפעפיו
יבחנו
בני
אדם
מ"מ
נשתנה
הדין
לענין
זה
שלא
יהיה
כרואה
ממש
העבירה
ולזה
הטעם
נסתלקה
השכינה
שלא
יראה
ויביט
בעמל
ואון .
ולפי
זה
בשעת
הריגת
קין
להבל
אשר
כבר
נסתלקה
השכינה
היה
יכול
הקב"ה
להיות
דין
בדבר
הזה .
לכך
פתח
לו
הקדוש
ברוך
הוא
פתח
של
תשובה
כדי
שילמד
קין
על
עצמו
וכות
שינא
משפטו
מלפני
הקב"ה
בעצמו
אמר
אי
הכל
אחיך
ויאמר
מה
עשית
קול
דמי
אחיך
צועקים
אלי
מן
האדמה
דייקא
ולהורות
בא
כי
עיניו
לא
ראו
ריגת
הבל
כי
אז
בשמים
היה
כסאו
כי
נסתלק
לרקיע
וכ"ל .
וכאשר
הרגיש
קין
הפתח
של
תשובה
כי
הקב"ה
יכול
להיות
דין
בדבר
הזה .
פתח
גס
הוא
ואמר
גדול
עוני
מנשא
בלשון
בתמיה
כל
העולם
אתה
סובל
ולעוני
אי
אתה
סובל
דייקא
כי
אתה
הוא
הדין
בדבר
הזה
ולמה
אין
אתה
סובל
עוני .
הדרך
לקמא
כל
מי
שיש
לו
צעקת
לגימא
על
חבירו
שוכן
בסנה
עושה
לו
דין
לפי
שנתנו
רז"ל
טעם
על
שנגלה
הקב"ה
בסנה
להורות
כי
אין
מקום
פנוי
בלא
שכינה
ולפי"ז
אין
הקב"ה
יכול
להיות
דין
כדניני
נפשות
אחרי
שאין
מקום
פנוי
בלא
שכינה
ועיניו
מושטות
ככל
הארץ
אי
אפשר
להיות
העד
דין
רק
מי
שיש
לו
צעקת
לגימה
שהוא
דיני
ממונו
ודומם
לפי
דלית
לי
דייני
בארעא
מחמת
שאין
לו
עדי
מכל
מקום
שוכן
בסנה
עושה
לו
דין
כי
כדניני
ממונות
עד
נעשה
דין
ודו"ק :

בלילה מנ"ל דאטר . דכתיב בה אסר החסר המצנפת
והרם העטרה . וכימה ענין מצנפת
אצל עטרה . אלא לומר לך כוונן שמצנפת בראש כהו גדול
עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כ"ג נסתלקה
עטרה מראש כל אדם :

הנה הגאון בח"א מקשה דה"ל להפך ולשאל וכי מה ענין עטרה
אצל מצנפת שכן סדר המקרא דיוצנפת קדים ברישא . ואומר
אני לפי שיש לפרש כנראה זו שנתכבא הנביא על מלכות בית

חשמונאי שהיו המלכות הנהגו ולכן נעשו כדאיתא גירושאמי
אלך נסמכה פרושת לא יהיה לכהנים הלויים כל שבת לוי חלק
וגחלה וגו' פמוך לפי המלך לומר שמלך לא יהיה כהן עיין שם
באריכות ולכן אמר הנביא הסר המצנפת והרם העטרה כי
תמוייהו בהדרי היה כוונן בית ש"י אך זאת יפלא כי מן הדין
ראוי לטול תחלה מה שכתרו ונטלו לעצמם שלא כדון שהיא
המלוכה שבתחלה היו כהנים גדולים ולכסוף נטלו עטרה
לעצמם גס המלוכה והיה להקדים ולומר הסר העטרה מה
שנטלו שלא כדון ואף גס מה שהיה בידם כבר שהיא הכהונה
שקדמה למלוכה אף גס זאת הסר אבל עתה אמר הסר
המצנפת והרם העטרה דמשמע שהמצנפת היא שלא כדון אבל
העטרה הקודמת למצנפת וזה אינו כי מה ענין מצנפת אבל
עטרה להיות מצנפת מאוחרת וסניף לעטרה . אלא
לומר לך כוונן שמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם וכי
ודו"ק :

קטו זאת לאזאת השפלה הגבה והגבוה השפ"ל בשעה
שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל הסר
המצנפת והרם העטרה . אמרו לאבי השרת לפני הקב"ה
רבוני של עולמים זאת לישראל שהקדומו נעשה יגשסע .
אל הקב"ה לא זאת לישראל שהשפילו את הגבוה ורגביהו
את השפ"ל והעמידו צלם בהיכל :

האמר הלו כפלא מאד מה שהזכירו מלאכי השרת זכות הקדוים
אמה צורות לדור זה ולא היה בידם להזכיר חסדים מקדוש
איה מצות ומעט שנישראל . וביותר יפלא על תשובת
הקדוש ברוך הוא שתלה עון מנשה בישראל כי זה לא נמצא עון
עלם בהיכל כחטא ישראל רק מנשה לבדו אשר הכעיס את
בוראו בדבר הזה . כל בהקדים מ"ש התרגום בפסוק הסר
המצנפת והרם העטרה שזה נאמר על מלכות גדקיה . ובאמת
מנינו להדיא בגמרא דסנהדרין פרק חלק על פסוק בראשית
ממלכת גדקיה ביקש הקדוש ברוך הוא להפך העולם כולו
לתאו וכוהו בשביל דורו של גדקיה כיון שנסתלק בגדקיה
נתקררה דעתו . נמצינו למדן כי כאן דן הקדוש ברוך הוא
את הדור לפי הפרנס וניעולו דורו בוכתו . וכמו כן איתא
הטעם בספרי הקדמונים שלכן הקדימו ישראל נעשה לעצמם
שאמר הקב"ה מי גילה חו זה לבני שמלאכי השרת משתמים
בדכתיב ברכו ה' מלאכיו עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא
עושי והדר לשמוע לפי שהכל הולך אחר הפרנס ומשה נקרא
מלאך ה' ושלח מלאך ויניאמו ממזרים לכן וכו' גס דורו
להיות כמלאכים להקדים עשיה לשמיעה . לכך גס כאן
כאשר אמר הקדוש ברוך הוא הסר המצנפת והרם העטרה אז
נאמר על מלכות גדקיה . אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש
ברוך הוא רבש"ע זאת לישראל . בתמיהה שתעשה זאת
להרים העטרה לגדקיה שהוא גדקיה בשביל ישראל בני דורו .
הלא הכל הולך אחר הפרנס . וכי זאת לישראל שהשפילו
נעשה לעצמם לפי שנתכחו אחר הפרנס להיות כמלאכים .

ועכשיו יהיה דרון הפרנס לפי הדור . השיבם הקב"ה כשיצתם
לדעתכם כי הדור הולך אחר הפרנס לא זאת לישראל שהשפילו
הגבוה והעמידו עלם כהיכל כי עכשיו עון ישראל הוא מה
שהכניס מנשה עלם כהיכל הוא זאת לישראל לפי דבריכם כי
הכל הולך אחר הפרנס . ואשר נשיא יחטא חטאת הקהל הוא
ודו"ק :

קטו ויהי כבודו חשמונאי מן אלהים רוח קדים חרישית .
מא' חרישית . אמר רבי יהודה בשעה שמנשבת
עושה תלמידיים . א"ל רבא אי הכי היינו נדוכדי ותך השמש
על ראש יונה ויתעלף . אלא אמר רבא בשעה שמנשבת
משתקת בל הרוחות מפניה :

שם
למה
כל
שבע
ימים
קודם
המב
היתר
חמה
יולא
כחש

להתבטל הגזירה עוד וא"כ כי תשובה מועלת לבטיח לא ינטער הנדק על זה כביטול גזירות וכו' ודוק :

פרק השולח

קמט אמר רבנן תלת טילי עיני רבנתי בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עבדי לחידתא ודסיורי נכסייהו בשבתא דוקבעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא דאר יוחנן שני משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודת בעל ואחת קבעה סעודתה בשבת ושתייהו נעקרו :

עין פרש"י ד'ל' שלשה אלו מי מודע להיות כעל גמולות ישלם במדה כגדר מדה להיות על שלש עבירות הללו דוקא כ"כ נחתו מנכסייהו והנה על אותן דסיורי נכסייהו בשבתא וקבעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא הטעם פשוט וכודע אחרי שאר"ל במסכת שבת פרק כל כתבי הקדש עשירים שבבבל מפני מה הם זוכים בשביל שמכבדים את התורה :

ובשאר ארצות מפני מה הם זוכים בשביל שמכבדים את השבת לכך הני דסיורי נכסייהו בשבתא שאינם מכבדים את השבת וכן אותם דקבעי סעודתייהו בעידן בי מדרשא ולא נתנו כבוד לתורה כדון הוא שיטלו את שלום להיות זה חטאת וזה פריש להיות נחתי מנכסייהו ועל אותן דמפקי עבדייהו לחירות נלעד לפלוגת ר' ישמעאל ור' עקיבא בפרק קמא הסוטה דס"ל לר' ישמעאל לעולם בהם תעבדו רשות ור' עקיבא ס"ל כיון הפסוק לחובה נאמר וכל המאשר עבדו עובר בעשה והנה למאן דס"ל כיון צוה אום איסור למשחרר עבדו ולעולם בהם תעבדו רשות ע"כ קרא מייתר הוא דהא מדאכטריך גבי עבד עברי לומר ששנים ישבד ובשביעי יצא לחפשי ש"מ דהיכא לא גלי קרא וזמן יצאה בודאי היה עבד עולם ובפרט עבד כנעני שגופו קניו אלא דהא אתי לאשמעינן דאף אם אין הרב זן את העבד ומפרנסו ראוי לעבוד עמו כמו שאר"ל יכול הרב לומר לעבד עשה עמו ואיני זן ומאן דס"ל כי לעולם בהם תעבדו לחובה נאמר אפ"כ דס"ל כי אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זן והני תנאי כהני תנאי והנה זה ידעת מ"ש בחיבורינו כמה פעמים באשר ביה הוא אדוננו חייב הוא במונוות עבדיו וכו' רגיל על לשוני לומר כי ז"כ ר"ל במדרש שאמר הקב"ה אל אנכי ולא איש כי זה נודע מ"ש התוספת כי מדת אל הוא זן ומפרנס בראיו כי אל לשון אדון ואם הקב"ה זן אותנו כדאון לעבדיו יכול לומר עשה עמי ואיני זן אלא באשה אי אפשר לומר כן כדאיתא בגמרא דכתובות דנ"ט ע"ש לכך אמר הקב"ה אל אני ולא איש ושכר מצוה בה זי עלימא ליכא כי יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זן וזה שאני זן את ישראל הוא מצד כי אל אני ומדת אל הוא זן ומפרנס כו"ש התוספת לפי שאלקאא אדון ומשל ולכן הוא זן ומפרנס בטובו שא"כ רצה שלא לזון הרשות בידו לכך יפה זן השופט כל הארץ להני בעלי בתים דמפקי עבדייהו לחירות דס"ל כי לעולם בהם תעבדו לאו לחובה נאמר וע"כ כריך לומר לדידהו כי בא המקרא ללמדנו לעולם בהם תעבדו אף אם אין הרב זן את העבד הרשות בידו לעבוד עמו לכך במדמתס מודדן להם להיותם ויורדם מנכסייהו ואין להם תרעומות על הקב"ה בזה להיות חס ושלוס כמקפח שכרם בעולם הוא לפי שיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זן ודוק :

הנה המעיון בגמרא דב"ב סר"ק לא יתפור ידע ליתן טעם בעיקר לדבר הזה אשר נשתנה רוח מורחית מכל הרוחות שבעולם אשר היא משתקת כל הרוחות לפי שרוח מורחית נקרא אוריא ואמרו שם בגמרא מאי אוריא אוריא פרש"י ד'ל' לפי שהשמינה במערב ופניו למזרח ולכן קרוי מורח קדם לפיכך נשתנה רוח זה להיות משתק כל הרוחות כי גדלה מעלתו ביותר להיות אוריא כנודע וכו' וזה תדע דעת עליון אשר זה כאשר היטבחרה לונה כן לא נהפכה נינוה וימן היה אלהים רוח קדים חרישית להיות דבר בעתו מה טוב באותו זמן ואותו שעה כדי להוציא מלכו של אותו דקיק ולא יחרה לעל דבר הזה אשר לא נהפכה נינוה כי זה ידעת מקרא מלא מה שאמר יונה כי על כן קדמתי לברוח תרשישה כי ידעתי כי אתה ע' מנון וניחם על הרעה וכדעתו היה שאם תתבטל הגזירה ואמרו כי רוח שקר היה בפיו והנה בודאי אם היה נודע כי תשובה מועלת לבני נח לבטל הגזירה בודאי לא היה אפשר לתלות הדבר כי לא נתקיימה הגזירה מפני כי שקר התנבא שהרי הכל היו יודעים תשובת נינוה וזה נודע מה שאמר הקב"ה בדרך המבול לא ידון רחמי וגו' בגמס הוא כשר והיו יומיו מאה ועשרים שנה שנתן להם הקב"ה ארכא ק"כ שנה אולי ישובו אם לא שתדרוש המקרא להוציאן מירי פשוטו לדרוש על משה שזה היה בזכות משה וכמור"ל משה מן התורה מינין וכו' אך בהא תליא מילתא כי אם נאמר שלא ניתן הארכא ק"ך שנה בשביל החשדק בזכות משה לפי למה נתאבל הקב"ה על עולמו וימים אחד בלות ק"ך שנה הלא אחר ק"ך שנה היו מוכרחים להיות נימחים מן העולם היה להתאבל בסוף ק"ך שנים שבעה ימים על העולם שיהיה נחרב בודאי אחר ק"ך שנה אמור מעתה כי ק"ך שנים הללו ניתן להם ארכא כדי שישובו ומצא שער סוף ק"ך שנים היה הקב"ה יושב ומצפה אולי ישובו עוד וכאשר לא שבו אז נתאבל עליהם שבעה ימים אחר הק"ך שנה והנה אביילות של אלו שבעה ימים לא מצינו במקרא להדיא כי באותן שבעה ימים נתאבל הקב"ה על עולמו רק זאת אשר שמעתי אחד קדוש מדבר המנוח הרב הגדול המפורסם מהר"ר ל"ב גונן ז"ל אשר היה אבד"י ור"מ בק"ק פינטאוף כי אחרי אשר אמרו ר"ל כל אותן שבעת הימים היה החמה יוצאה במערב ושוקעת במזרח מזה למדו שנתאבל הקב"ה לפי שזה נודע כי לכך חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב כדי ליתן שלום לקונה וכאן כאשר נהג הקב"ה אביילות על עולמו היה אסור בשאלת שלום לכך היתה החמה יוצאה במערב ושוקעת במזרח אך אי נימא דשכינה בכל מקום וכדעת כמה תנאי דס"ל כן ופליגי אהא דשכינה במערב לא מצינו כאן שום אביילות רק מה שהחמה יצאה במערב ושוקעת במזרח הוא מטעם שנשתנה עליהם סדרי בראשית מיד באותן שבעה הימים כי לא ניתן להם ארכא רק ק"ך שנים ודבר אלהינו יקום לעולם לכך מיד אחר ק"ך שנים נשתנה עליהם סדרי בראשית והנה גם יונה תפס בשיעורו אשר קדם לברוח תרשישה בחשבו כי יתלו הסירחון בו כי שקר התנבא אם תתבטל הגזירה בחשבו כי אין ראיה מארכא של דור המבול כי שם לא היה הזמן כדי שישובו רק בזכות משה היה זאת ואותן שבעה ימים שהיתה חמה יוצאת במערב לא היה משום אביילות כי לדעתו הוא ס"ל דשכינה בכל מקום לכך וימן ה' רוח קדים חרישית זה רוח מורחית שמשתקת כל הרוחות מפניה כדי להורות כח של רוח מורחית כי עדיפא מכל הרוחות לפי שהיא אוריא ר"ה מפני שהשכינה במערב ואם כן אותן שבעת ימים היו שבעה ימי אביילות שנתאבל הקב"ה על עולמו וע"כ כ"ל מיה שנתאבל אחר ק"ך שנה ולא בסוף ק"ך שנה לפי שהזמן ק"ך שנה ניתן להם כדי שישובו והיה אפשר

טעם למה ב' שבעת ימים קודם המבול הייתה חמה יוצאת במערב

קו אמר ר' ירמיהו רבי עבד שנסא בת חורין בפני רבו יצא לחירות אמר ליה ר' יוחנן כל כך יש בריך וראי

מסכת גטין

ואגי שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקורשת והכמים אומרים אינח מקורשת :

לכאורה יפלא מה שמתה ר' יוחנן על זירא שגנה כן בשם רבי לומר כי הוא אינו שונה כן וכי בשביל זה כעורה זו שגנה רבי שלא שנה כן כיון שגנה ר' זירא . כלל בהקלים מה שארזל כל המוסר דין על חבירו נענש תמלה ויליק משר שאמר לאברהם חמסי עלך וגו' וכתוב בתרי' ויבא אברהם לספור לשרה וגו' וה' מ' דאית לי' דיינא בארעא ולפוס ריהטא היו הדברים האלה אינם נוגעים למקום המשפט כלל . אבל כד מעיינן בהא מימרא דר' זירא חמר רבי כי הדין הוא בעבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות . ולר' יוחנן אפי' בארזל הכותב שטר אירוסין לשפחתו ס"ל לחכמים דאיה מקודשת . ונכל לומר כי זה הפסול היה בין אברהם לשרה . אחרי אשר נודע כי הגר היתה שפחה מלוג לשרה ולא לאברהם אך אברהם הוא ס"ל אחרי אשר נתנה שרה להגר בחיקול לא גרע מעבד שנשא בת חורין בפני רבו רק שרה חשבה אחרי שהזכיר הק"ב לאברהם להיות לך לאלהים ולורעך אחרך ללא תנסוב שפחה וכברית דלהו וילדה כמוה . והוציא הק"ב לאברהם מן הכלל שלא לאו לא יהיה קדש סברה כי לא נצטוו אברהם על השפחה רק מטעם דלא להו וילדה כמוה א"כ לא שיחררה שרה עדיין להגר לפי דרז"ל ב"ר בפ' ויבא אל הגר ותהר ר' לוי בר חיתא אמר מביאה ראשונה נתעברה הגר ופי' גיפה תואר שהגר מיעבה באצבע . ושרה סבורה היתה אחרי אשר חיין האשה מתעברת מביאה ראשונה לא יהי כאשר אברהם לבא על השפחה ביאה ראשונה ולכן אמרה שרה אנכי נתתי שפחתי בחיקך כשהיתה בחיקך היתה עדיין שפחתי כי לא שיחררתי אותה עדיין רק ותרש כי היתה ואקל בעיניה לפי דעת היפה תואר שאברהם לא רצה להשחית ורצו ציוה למעך באצבע כדי שתעבר מביאה ראשונה ולכן דמתה הגר אחרי אשר ציוה אברהם למעך באצבע כדי שתעבר מיד מסתמא ידע אברהם כי כבר נשתחררה מן שרה קודם שבא עליה ביאה ראשונה שהרי אחרי שתעבר יעבור אברהם על ציוי הק"ב להיות לך לאלהים ולורעך ללא תנסוב שפחה וכברית . וחשדה שרה לאברהם כי הוא שיחררה שלא מדעתה ולכן דרז"ל ותעניו שרי א"ר אבא בר כהנא דליים הולכיכא אחריה למרחק לנהוג בה מנהג שפחות . כנודע משארזל מלאכות שהעבד עושה לרבו וזה א' מהם הולכת כליו לבית המרחק ולזה היה לה דיינא בארע' לכך נענשה והנה בשו"ט אברהם אינו גם יעקב שבא על שתי השפחות בלילה חלפה כי הא מימרא דרבי בעבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות ומכ"ס כי לאה וחל בעצמם מסרו שפחותיהן לבעליהן . וזה ידעת כבר כי ר' הוא ר' יהודה הנשיא שאמרו עליו הנשיא בוטריקון נשמתו של יעקב חביו והשבוטים תפסו כדעת חכמים כי אף הכותב שטר אירוסין לשפחתו אינה מקודשת ומכ"ס בעבד או שפחה שנשאו בפני רבן כי לא יבאו לחירות ולכן היו מוזלזלים בכני השפחות לקרותן עבדים לכן כאשר אמר ר' זירא משמיה דרבי להא שמעת' כי עבד שנשא בת חורין בפני רבו יבא לחירות . א"ל ר' יוחנן כל כך יש בידך לפי שרבי אמרה להא שמעת' והוא מרי דעובדא ע"י הדין ההוא וכ"ל אבל אני שונה בהיפך שאפי' הכותב שטר אירוסין לשפחתו פליגי רבנן ואמרי אינה מקודשת ומכ"ס בעבד שנשא בת חורין וכו' ודוק :

ביאור
גמ' כל
המוסר
דין על
חבירו
נענש
תמלה
וכו'

בתירא . רע"ק אומר אינו צריך לפרט מעשיו . ר' יוחנן דאמר מפני הכושה כדי שיתבייש לפניו כמה שנדר הנאה ממנו ס"ל כר"י בן בתירא דאמר צריך לפרט מעשיו כדי שיתבייש מעונותיו וריב"ל דס"ל מפני החשד שלא יחשדוהו שעובר על דברו ס"ל כרע"ק דאמר א"ל לפרט מעשיו כדי שלא יחשדוהו גם כשאר עבדות . ע"כ תורף דברי הירושלמי שהובא בתוספתא כאן . וכוה בין תבין גמ' סוף נדרים בעובדא דנדקיה אשר נשבע לר' נח"ל כי אחת נכוכד נדר אייתיקמיה סנהדרין גדולה . א"ל מתשילין אשבעתא . א"ל הן . אמר להו בפניו או שלא בפניו . א"ל בפניו . וא"ל ולמה עבדותן כדן פי' שהתירו לנדקיה השבועה שלא בפני רב' . מיד ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון הנה לכאורה יפלא זה האמור כי למה באמת עברו סנהדרין על אורת התורה להתיר לנדקיה נדרו ושבעתו . ואם היתה ההתרה כדן למה ישבו לארץ וקני בת ציון . וביותר יפלא על משארזל במדרש כי לכך נקרא שמו נדקיה שבימיו צידקו מדת הדין על ירושלים . ובהיפך מזה שמענו גם ראינו בסנהדרין פ' חלק שארזל ביקש הק"ב להפוך העולם תוהו וכוהו בשביל דורו של נדקיה וכיון שנסתכל בנדקיה נתקררה דעתו וכאן תולה הסירחון בו שבימיו צידקו מדת הדין על ירושלים . ולפי' יתכן מאד כי מאותו התרת השבועה נתחייב ישראל אשר לא היה פתחון פה להשיב על שני הדברים הללו להיות נדקין יחדיו . אחרי שכבר ידענו מדברי הירושלמי ה"ל דמאן דס"ל מפני הכושה צריך לפרט מעשיו . ומאן דס"ל מפני החשד א"ל לפרט מעשיו . והנה כאן גבי שבועת נדקיה כתבו התוספת דמאן דליק דין המודר הנאה מרבירי אין שאילין אלא בפניו ממה ונדקיה ע"כ כל הטעם מפני החשד ולא מפני הכושה שהרי כאן גבי משה ונדקיה לא היה שום הדרת הנאה כלל א' מחבירו . אלא מה שמחייבים להתיר בפני חבירו הוא מפני החשד שלא יחשדנו חבירו שעובר על השבועה בלי התרה . וזה שייך גם גבי משה ונדקיה . ע"ש בתו' . והנה ניומא פ"ה"כ בפלוגת' כר' יהוד' בן בתירא ורע"ק יליף ר"י כ"כ שצריך לפרט החטא ממה דכתיב אלא חטא העם הוא חטאה גדולה ויעשו להם אלהי' הב' . ומאן דס"ל לפרט חטאיו מפי' להאי קרא לכדר' יבאי דא"ר יבאי כי כך אמר ר' עשה לפני הק"ב רב"ע בשביל כסף וזהב שהשפע להם גרמו ויעשו להם אלהי' וזה מאל לבן מלך וכו' מה יעשה הבן שלא יחטא . ומנין שחור הק"ב והודה לדבריו שאל כסף וזהב הרבתי להם וזהב עשו לבעל . והנה הבאון בח"א במסכת ברכו' מאריך בזה הענין אשר זה המקרא כסף וזהב הרבתי להם וגו' נאמר על אנשי יהודא וירושלים שמרדו ג' מרוב טובה והשפעת כסף וזהב וכמאמר הכתו בפירוש וכסף זהב הרבתי וזהב עשו לבעל נמנינו למדן אי ניומא דמשה ביקש רחמים על ישראל וחשב זה להתנלות על מעש' העגל באמרו ויעשו להם אלהי' וזה מחמת שהרבה להם זהב . ונבל ג' לתרץ מעשה אנשי יהודא וירושלים אשר זהב עשו לבעל וכו' ללכך כאש' בא נכוכד נדר להחריב את ירושלים בחטאת ישראל . שלא אחרי הסנהדרין וא"ל מתשילין אשבעת' בפניו או שלא בפניו . לכן כאשר הסיכוהו כי ההתרה צריך להיות בפניו דוקא אמר להם למה עבדתון כדן כי אחת לא היה לכם לעשות להתיר לנדקיה שלא בפניו כי אף על מעשה נדקיה יש לכם להתנול כי לא . ו אמרו כן רק מפני הכושה וכאן לא שייך האי טעמא שהרי לא היה כאן שום הדרת נדר מחברו וכנ"ל מ"מ מתירוק זה יתחייבו בני דורכם שאם אתם אומרים כן שהטעם הוא מפני הכושה ע"כ ס"ל כי צריך לפרוט החטא וא"כ מה שאמר משה אלא חטא העם הוא חטאה גדולה ויעשו אלהי' וזה תירץ כלל על מעשה העגל רק היה כמפרט החטא וכנ"ל :

ביאור
הנ"ל
נדקיה
דחיימו
סנהדרין
גבי כ"כ
וכו'

כ"י
פס
וי
ח
אל
הע
א
תיר
וגו

קנא ליחוש דלמא אולא לגבי חכם ושדו לה :

בתו' כ"ד' ליחוש דלמא אולא וכו' ירושלמי פירק השותפין המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו . ר' יוחנן אמר מפני הכושה . ריב"ל אמר מפני החשד . וזאתייהו הדא פלוגת' כהלן פלוגתא דתניא וי"כ צריך לפרט מעשיו דברי רבי יהודה בן

א"כ גם כפי הדור אין להם תירוק מה שזה עשו לבעל תרוב
 כסף וזה שהשפיע להם הקב"ה וא"כ מעשיכם ומעשה הדור
 סותרים זה זה את זה ומת'כ ואשמו לכך ישנו לארץ ידמו
 וקני בת ניון הורידו לארץ ראש בתולת ירושלים כי לכאורה
 בתולת ירושלים מאי בעי הכא אבל לפ"ד נחמא כי ממעשה
 סנהדרין נתייבבו כל הדור והטוב אשר דברו ד"ל שלכך נקרא
 נדקיה שבימי וידקו מידת הדין על ירושלים וד"ק :

קנב אין מברוחין את חשבונים מפני תיקון העולם רשב"ג
 אומר מפני תקנת השבויים מאי בינייהו איבא
 בינייהו דליבא אלא חד :

פרש"י ד"ל תנא קמא חייב על תיקון העולם שלא יקפצו על
 השבויים העתידים לבא לכך אף אם אין עס כעת הזאת רק שבני
 אחד גם כן אין מברוחין אותו . ורשב"ג לא חייב לתיקון
 העולם מה שעתיד להיות לכך אם אין עס כאן רק שבני אחד
 מברוחין אותו . והנה בגאולה מנרים אשר באו משה וההרן
 אל פרעה ואמרו דרך שלשת ימים נלך וגופשה לה' תלמינו היה
 כהכרת שבויים וכחזמר הכתוב ויגד למלך מצרים כי ברח
 העם לכך כאשר דרף פרעה אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני
 ישראל אל ה' כי לא האמינו העם עדיין במשה עבדו כי בשלית
 הקב"ה עשה זה כי בודאי שורת הדין הוא שאין מברחין השבויים
 מפני תיקון העולם ואם חפץ היה הקב"ה להנמיאם היה מוכיחם
 בלי שום תחבולה לומר דרך שלשת ימים נלך לכך אמר משה אל
 העם אל תיראו התייבבו וראו את ישועת ה' וגו' אשר ראיתם את
 מצרים היום לא תוספו לראותם עוד עולם ואם כן ליבא
 למיחש מפני השבויים העתידים לבא . וגם יחזקאל הכניא
 בגאולה העתידה לבא במהרה בימינו אמר וידעו כי קאמי ה'
 אלהיהם וכינסתים אל אדמתם ולא אותיר עוד מהם עס .
 ולא אסתיר עוד פני מהם . רמז גם כאן לזה כי לא יאשו
 להכרת השבויים לעתיד שתהיה גאולה אחרונה בגאולה
 ראשונה כי לא יותירו עוד מהם עס שיהיה לחוש לשבויים שיהיו
 עוד בגלות . וגם מפני השבויים העתידים לבא אין לחוש כי
 לא אסתיר עוד פני מהם ולא יהיה עוד שום גלות ושעבוד לכך
 וכינסתים אל אדמתם ובא לניון גואל אמן :

דוד גלי מסכתא ואסיק שמעתתא אליבא דהלכתא . אבל אי
 נימא דפי' שאול לא גלי מסכתא הוא שלא לימד לאחרים יש לומר
 כי היה גדול מדוד בתורה ואם כן לא מצי לשנויי הא היה דוד
 כי יש לומר שלא היה דומה דוד לשאול . לכך נא רש"י ד"ל
 להודיענו כאן דמשי הא היה דוד . לפי שאול גדול בתורה
 היה אלא שלא לימד לאחרים כדאמרינן בעירובין שאול לא גלי
 מסכתא והורה באמצע פירוש הדברים של שאול לא גלי מסכתא
 ולא פוקי מפירוש השני דל"כ כי שאול לא חסיק שמעתתא ליבא
 להלכתא ודוד הוסיק שמעתתא אליבא דהלכתא ולפי'
 היה דוד גדול משאול . הודיענו רש"י ד"ל שאין הדברים כן
 ולכך לא משי הא היה דוד . או נוכל לומר כי כותב רש"י ד"ל
 בזה . דאי הוה פירוש דוד גלי מסכתא הלכה כמותו בכל
 מקום . וזה לא מצינו כורבא מרבנן דאורי רק דאתי מלוי
 או מיסכר . אך מה שצינו גבי דוד הוה הלכה כמותו
 בכל מקום פירש הגאון בת"א דוד שאני לפי דעה מלך ולכך
 זכה לזה דאסיק שמעתתא אליבא דהלכתא . וזה ידענו
 שאר"ל שאמרה חב"גיל לרוד כאשר רצה להרוג לכלל ודמו
 כמורד במלכות אמרה לו עדיין לא יבא טבעך בעולם . נמצא
 דבימי שאול ע"כ לא חסיק דוד עדיין שמעתתא אליבא דהלכתא
 בהשוך דברי דואב שאמר לשאול דאיתי בן לישי בית הלחמי
 יודע נגן וגבור חיל וגו' עמו הלכה כמותו בכל מקום ארצה
 לקבצותו גדוד שכבר יבא טבעו בחיי שאול . כי עכשיו הלכה
 כמותו בכל מקום . וא"כ אי הוה פירוש דוד גלי מסכתא
 שהלכ היה כמותו ונמצא שכבר יבא טבעו הוה מצי לשנויי על
 מה דפרק ה' הוה שאול . הא היה דוד . לכך מפרש רש"י
 ד"ל לא גלי מסכתא לא לימד לאחרים ודוד לימד לאחרים אבל
 באמת לא הוה כמותו הלכה כז"י שאול . רק אחר שהומלך
 דוד זכה לזה . לכך לא מצי לשנויי הא היה דוד . רק הא
 הוה שמואל דאיהו הוה לוי ונורבא מרבנן דאורי דהיינו דמסיק
 שמעתתא אליבא דהלכתא הוא דאתי מלוי ונמצא שאף אם
 נאמר כי שאול דהוה אלקן זכה ג"כ לאסיק שמעתתא אליבא
 דהלכתא . הוה שמואל דאתי מלוי פירושו . מש"כ דוד
 שבימי לא זכה לזה וד"ק :

אור
 ת"נ
 ק"ה
 י"ח
 הדין
 כ"כ
 כ"ו

כ"אור
 פ"כ
 ו"ח
 ח"ה
 ח"ל
 ח"ע
 ח"א
 ת"ר
 ו"ג

פרק הניזקין

קנב אפר רבא בריה דרבא מיסות משה ער רבי לא מצינו
 תורה וגדולה במקום אחר . ולא הא הוה שאול .
 הוה שמואל :

קנב אלו דברים אמרו מפני דרכי של סבחו קורא ראשון
 ואחריו לוי . ואחר י' ישראל מפני דרכי שלום .
 מנא הני מילי . אשר רב מתנא דאמר קראו יב טוב משה התורה
 הזאת ויתנה אל הכתבים בני לוי אטו לא ידעו כן דבהנים בני לוי
 ניבחו . אלא כהן ברישא ודר לוי :

הא דכיקש למנוח דברי חפץ ועבס מן התורה והלא במשנה
 שנוי הטעם מפורש להדיא דהן קורא ראשון ואחריו לוי מפני
 דרכי שלום . כל מאס אחרו'ל שלכך לא נתנה התורה על
 הסדר שלא יאמר הקורא בתורה ראשון אני קריתי ראשון ותווח
 דצטו עלי ואם כן לפ"ז מצי דרכי שלום א"כ זהו . ולכך
 פריך הכא מנה"מ דאיבא בזה מפני דרכי שלום הלא נתנה
 התורה שלא על הסדר ואין מוקדא וצאזחר בתורה דאתו
 לאננויי . לכך מפני רב מתנא ויליף מהיז קרא דכתיב וכתוב
 משה את התורה הזאת ומש"ע כמו שהיא כתובה לפנינו
 הזאת דייקא וא"כ ויתנה אל הכתבים בני לוי כהן ברישא והדר
 לוי מזה נמצינו למדין דאף גם בתורה הזאת שייך דרכי שלום
 וד"ק :

קנב א"ר יוחנן שמוס ר'ננא התורה מגילה מגילה נתנה .
 וד"ל אמר התורה חתומה ניתנה :

פרש"י ד"ל מגילה מגילה נתנה כשנאמרה פרשה למשה היה
 פותחה . ולפסוק ארבעים שנה כשנאמרו כל הפד שיות היה
 מתקרב בגדין ותפרן . תמומה ניתנה פרש"י ד"ל שלא
 נכתבה התורה כלל עד לסוף ארבעים שנה לאחר שנאמר לך
 כל

מסכת גיטין

כל הפרשיות בשנה ראשונה ושניה . וקודם שכתבן משה היו סדורות לו על פה עד שכתבן . ע"כ תורף דברי רש"י וז' ונפקותא שבין שני מד הכל הוא דפליגי אי היה ראוי משה לחזור הפרשיות בע"פ שהיו דברים שכתב או אתה ראוי לאמרן בע"פ ולשע"כ זה פירש הגאון בת"י בשנת פ"ה הוונה דמאן דט"ל והיבה כתיבה נעמיים אמר"ל ס"ל שהתורה היתה צריכה להתקן בכתב לפי שלא היה הק"ב ראוי לאמרן בע"פ . ומאן דט"ל אמירה נעמיים כתיבה והיבה ס"ל שהק"ב אמרן מתחלה בע"פ וכדעת ר"ל כאן שלא כתב משה התורה רק לסוף ארבעים שנה . וזוהו דת"ג ר"ל מ"עוד לדינא דמאן דט"ל שכל התורה היתה צריכה לכתב וא"א היה לאמרן בע"פ לא יפלא על כתיבת לוחות הראשונות אשר נכתבו מתחלה ח"ף שגלוי היה לפני המקום שיהיו עתידים להשתבר לפי דלא הוה סגוי בלאו הכי ללמוד למשה בע"פ בהר סיני וכמו שפירש הגאון הכל שהיה צריך כתיבה והיבה . אך אינימא שעד לסוף ארבעים שנה היו סדורי למשה כל הפרשיות בע"פ . כל שמה שכתב הק"ב בה הלוחות הראשונות ח"ף שגלוי היה לפניו שסופן להשתבר לא הוה סגוי בלאו הכי לפי מה שזכרתי במיבור קדוש של אמ"ו ז"ל על הוהר אשר שם מצאתי ראיתי שכתב בשם גדול אחד מהלוחות הראשונות שכתבו לפי שכתבן שלא מן הכתב וק"ל ס"ת שכתב שלא מן הכתב פסול . אבל לוחות האחרונות נכתבו מן הכתב לוחות הראשונות שהאותיות היו פורחות .

וא"כ בהכרח היה להכתב . ולכן ר"ל בכאן דט"ל כי ראוי היה משה לאמרן בע"פ . וא"כ מה שכתבו לוחות הראשונות הוא הטעם כדי לכתוב מתוכן לוחות שניות לפי שאסור לכתוב שלא מן הכתב נמצא לדידיה לוחות הראשונות היו פסולים לכך ס"ל לר"ל בנ"ח בפסוק אשר שברת מלמד שאל"ה הק"ב לא משה ישר כחך שכתבת לפי שאין חטא בשבירתן כלל כי נפסלו מן הדין . וזוהו תבין בנ"ח דמגילה דא"ר ירמ"י ואיתימא ר"ח בר אבא מנעך צופים אמרו . ותסברא צופים ולא משה והא כתיב אלה המצות שאין נביא ראוי לחדש דבר מעתה . ועוד הא אמר רב חסדא מ"ס וסמך שבלוחות בנם היו עומדים . והקצו בתוספת דלמא באי הסתומות היו בלוחות ור"ח בר אבא שאמר מנעך צופים אמרום בפתוחות מיירי . והנה שמעתי בשם כמה גדולים שרצו לתרץ קושיות הת"ו בדרב"ס רחוקים וע"פי הקדמות . ולדרך זה יתכן ג"כ לתרץ קושיות הת"ו . כי זה המקצו הוה סבר כי לא לחנם אמר ר"ח בר אבא מנעך צופים אמרו . כי מי גילה לו רו זה שלא היה כתוב מנעך בלוחות אלא כלל דהוה ס"ל כדעת הפסיקתא דת"ו וזה לשונו שלכך לא נאמר ט"ת בדברות הראשונות כדי שלא תהיה הכתיבה כתיקנה וידונו ישראל כפנייה . והנה אי היו האותיות כפולות בלוחות הראשונות היה הק"ב ממסר אחת מן האותיות הכפולות ולא היו מרגישים החסרון כמו בטי"ה . לכך אמר כי אותיות כפולות לא היו עדיין כשנכתבו הלוחות רק צופים אמרו . אבל באמת רב חסדא ס"ל בגמרא כי ס"ת שנכתב שלא מן הכתב פסול כדאיתא בנ"ח דמגילה רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה יתיב וכתב ס"ת שלא מן הכתב אל בני ראיות כל ס"ת לכתוב על ידיך אבל אמרו חכמים אסור לכתוב ס"ת שלא מן הכתב . ועל זה אמרו בגמרא מדקאל ראיות כל ס"ת לכתוב על ידיך אלמא דגריסן ל"י ואפ"ה אמר שאסור לכתוב שלא מן הכתב וא"כ נ"ח בזה שאף הק"ב אשר מי כיווהו יקרא וגריסן אגלו כל התורה על פה אסור לכתוב שלא מן הכתב וממנא מהלוחות הראשונות היו פסולים לפי שכתבן שלא מן הכתב ולרב חסדא כל מה שחיסר הטי"ת הוא ממשו שחם היה בלוחות הראשונות ט"ת ח"ו פסקה טובה מו"שאל אבל לא רצה הק"ב בזה לפסול הלוחות כדעת הפסיקתא שלא תהיה הכתיבה כתיקנה וידונו כפנייה וא"כ לדידיה ס"ל שגם הסתומות היו

ביאור במדע פנייה חכמים מוסים אמרו

בלוחות וא"כ לא יקשה קושית התוספת דלמא ס"ל לרב חסדא שהסתומות לכך היו בלוחות ולא הפתוחות דמהיכי תיתי לחלק לרב חסדא שהיו לא הוטרו כלום לחסר בלוחות כדי לפסול דכל ה היו פסולים משעם שנכתבו שלא מן הכתב ועיין בחידושינו במסכת ט"ת באריכות . ועוד יש נפקותא בין תנאי הכל דמאן דט"ל התורה מגילה נתנה היו הפרשיו כתובים מיד לפני משה וכלל . ומאן דט"ל חתומה נתנה ע"כ היו הפרשיו סדורות למשה על פה לפי דברי רש"י ז"ל וכו' . וע"כ כל שלא היו מושגים לשכחה שיכתבו אלה הדברים לפי שזמנן משה מפי הגבורה ולהדיא אמרו רז"ל אלו שמעו ישראל מפי הגבורה לא היתה התורה משתכחת משה . ועכשיו שמענו מפי כ"ו בשם שהוא עופר כך תלמודו עובר . וא"כ משה שמעו הדברים מפי הגבורה לא היו מושגים לשכחה כלל . ועפ"ז עיני וואמרתי ש"כ ישראל שאמרו הן הראונו אלהינו את כבודו ואת גדלו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי ועתה קרב אלה ושמע וגו' לפי שזה ידעת ג"ס שמעתי כי שני פנים לתורה לפסוק זה של כי לא יראני האדם וחי והחד נדרש שהשנו שאם יראה ימות . והשני הוא במדרש כי לא יראני האדם שאם יראני וחי לעולם שהרי האלפים רואים וקיימים לעולם . לכך באמת אי לא חטאו לא הווי מייית לפי שפנים בפנים דבר ה' עמם . ולזה אמרו הן הראונו אלהינו את כבודו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי . וא"כ כל פירוש של כי לא יראני האדם וחי כפירוש השני שאם רואי קיימים לעולם וא"כ לפ"ז הראונו ה' אלהינו כבודו והיה קיימים לעולם וא"כ ליכא פסידא בזה שישמעו מפי כ"ו לומר כשם שהוא עובר כך תלמודו עובר כי סבורים היו שהיו קיימים לעולם לכך אמרו ועתה קרב אלה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת דבר אלנו כי לא נפסיד בזה כלום וכו' . הדרך לקמא שאם נאמר שתורה חתומה נתנה ולא חשבו לשכחה לפי שזמנן משה מפי הגבורה א"כ למה כשאמרו ישראל קרב אלה ושמע למה השיבן הק"ב הטיבו כל אשר דברו מיייתן והיה לבסוף זה וגו' שדר"ל לבטל משה מלאך המות א"א . וא"כ לפ"ז שלא היו קיימים לעולם הרי אש ישמעו מפי משה כשם שהוא עובר כך תלמודו עובר וא"א לומר הטיבו כל אשר דברו א"ש לא שנאמר שטובה השכחה וכדעת המדרש בקהלת שאלמלא השכחה לא היה האדם מחזר על לימודו . אבל למאן דט"ל כי התורה מגילה נתנה ומיד היו הפרשיו צריכים להכתב לפי דאף בלימוד התורה מפי הק"ב שייך שכחה . א"כ נדרש הטיבו כל אשר דברו כפשוטו שאין נפקותא בין לימוד התורה מפי הק"ב או מפי משה ובאמת י"ל כי ק"ל כדעה ראשונה במדרש וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד מן השכחה . ושכחה נופא אי טובה היא או רעה כ"מ לדינא ג"כ מה שנתלקו רז"ל בגמ' דמנחות דפליגי תנאי אי פסוק לא ימוש ספר התורה והגית נאמר לחובה ולענו' או לא . דאית' התם בגמ' ופליגא דר"ש בר נחמני דארשב"כ א"ר יונתן פסוק זה של והגית אינו לא טובה ולא מנוה אלא ברכה ראה הק"ב שיהושע חביבים עליו ד"ת אל הק"ב והושע הואיל וד"ת חביבים עליך לא ימוש ספר התורה הוא מפיך נמצאו לנודין דמאן דט"ל לכו שכחה טובה היא שאלמלא השכחה לא היה האדם מחזר על לימודו כלל ע"כ ס"ל דלא ימוש ספר התורה הוה מפיך טובה הוא . ומאן דט"ל כי השכחה רעה היא ס"ל דלא ימוש אינו לא חובה ולא מנוה רק ברכה . והלאו שיזכור אדם תלמודו ולא יחזור עליה ודוק כנלע"ד :

ביאור פסוקי הקדמה ה' ש"ה כבודו ועתה קרב יראני וחי לעולם . קרב אלה ושמע

קנו אמר ר"א תורה רובה בכתב ומיעוטה בע"פ . ור' יוחנן אמר רובה בע"פ ומיעוטה בכתב שנא' ביעל פי הדברים האלה וגומר . הנה זו הפלוגתא תליא בזה דלעיל דמא נומא התורה חתומה נתנה

ופגה דקסא בקוסית הוה דלעול למד תתומה נתנה הא כתוב
 במגילת ספר כתוב עלי ומשני ההוא מאוס דכל התורה אקרי
 מגילה דכתיב ויאמר אלי מה אתה רואה ויאמר מגילה עפה
 אני רואה והנה באמת האריך סיך לומר מגילה על כל התורה
 אבל כלל להאי מד לתורה שבע פ מרובה מתורה שכתב
 ותורה שכתב חנה רק מגילה לגבי תורה שבע פ אבל למד
 תורה מגילה מגילה כנהה לל התורה שכתב מרובה מתורה
 שבע פ והא דנקראת בשם מגילה לפי שמגילה מגילה נתנה
 ככלל פ ועוד איכא למימר דהני תנאי כהני תנאי פ כל
 כתיבי במסכת שבת וול תד ויהי בנסוע וגו עשה לה סימני
 פי שהנוני הפוכין לומר שאין זה מקומה ועזיזה פרהה וז
 שתעקר ממקומה ולמה נכתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות
 לפורענות פורענות ראשונה ויסעו מהרה דרך שלשת ימים
 ואר תנינא מלמד ספרו מאחרי המקום פורענות שניה מאי הוה
 ויהי העם כמתאוננים ר לומר לא מן השם הוא זה אלא לומר
 שספר הוא בפני עצמו כמאן אולא הא דתניא חכמה עמודיה
 שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כרבי נמינו למרוך
 דלגיזי אי הנונין הפוכין להורות באו כדי להפסיק בין פורענות
 לפורענות או בא ללמד שבעה סת הם ופסוק ויהי בנסוע
 ובנחה הם ספרים בפני עצמם ומסיים סס בגמ' למד שבו
 הפרשיו האלו כדי להפסיק בין פורענות לפורענות ועתידה
 פרהה וז שתעקר ממקומה היכן מקומה אמר רב אשי
 דגלים פרש' ול כפרשת במדבר אשר סס נאמר מסע
 הדגלים וגם אהל מועד בתוך המחנות סס מקומה לכתוב אשר
 תמיד ויהי בנסוע הארון ויאמר משה וגו וכן ובנחה יאמר טובה
 ה וגו נובא כי חל לומר סן כי פרהה וז עתידה שתעקר
 ולא בא כאן רק להפסיק בין פורענות לפורענות רק למד התורה
 חתומה נתנה דלמ' ד מגילה מגילה נתנה כבר הובא למעלה
 פרש' ול שכל מעשה שאירע וכל פרהה שנאמרה למשה בכל
 ויס מיד נכתבה ולסוף ארבעים שנה תפורה בגידון וחברו כל
 התורה יחד איכ' שבעת מסע הדגלים היה כבר נכתב ויהי
 בנסוע ובנחה במקומו הראוי וא' כ לפי' אה' כ אשר סרו מאחרי
 המקום והנזכר להפסיק בין פורענות לפורענות היה צריך
 לכתבם שנית וזה לא נמינו בחורה המצויה בידינו שהיא הנתנה
 למרע' א' שכתב שני פעמים אס לא שתאמר כי כל הפרשיו
 היו סדורים למשה בע' פ עד כי חתומה נתנה לסוף ארבעים
 שנה לא כתבה חשה רבינו ע' במקומו וכתב כאן כדי להפסיק
 בין פורענות לפורענות ככלל פ פשוט אבל מאן דס' ל כי
 התורה מגילה מגילה נתנה ס' ל כי הנונין הפוכים להודו באו
 כי הם ספרים בפני עצמם ושבעה סת הם וכוה תבין
 דכרי חכמים וחידותם היתה של שמעון אשר שאל רבינו ביום
 חתונתו ושמת לבו שאם מהאוכל יא' מאכל ויהיו יא' מתוק
 שר' ל מהאוכל יא' מאכל ארי אוכל כל החיו ועכשיו יא' ממנו
 מאכ' וכוה דרשו ומהעו יא' מתוק ומהעו דא תור שבכתב דכתי'
 ה' עו לעמו יתן יא' מתוק דא תורה שבע' פ אשר שני הדברים
 הללו אין להם חיבור ושייכות אהדי ואין הזמן גורם לשאלות
 הללו והמה דחוקים כרחוק מורח ממערב אבל לפי' הכל
 ועשה ופה בעתו ובזמנו דיבר וראוים הדברים לאומן לפי
 שאר' ל במסכת סוטה פ' ק על פסוק ויבקע אלקים את היבשת
 אשר בלתי יצא ממנו מיסושת תנא הוא נתא' לדבר טמא לפיכך
 נתלו חיוו בדב' טמא פרש' הוא נתא' לדב' טמא לפי שבעל בת
 כבר ופי' הגאון בח' א שלכך נודמן לו ג' דבר מאכל בגוית הארי'
 שהוא דבר טמא ודורס גדול לפי שנתא' לדבר טמא ואומ' אני
 ש' כ הפסוקים כאשר מצא עדת דבורים בגוית האריה נאמר
 וירידוהו אל כפיו וילך הלך ויכל וינ' אל אביו ואל אחיו ויתן להם
 ויחבלו ולא הגיד להם כי מגוית האריה רדה הדגש לפי שאביו
 ואמו מיתו בו שלא יקח מנחת פלשתים כמאמר הכתוב ויאמרו

אור
 קי'
 ר' ז'
 ה' כ'
 דו
 ז'
 ה'
 ע'

ביאור
 החידה
 סל
 שמשון
 מהאזכ'
 י' מהאכל
 והכינו
 יא' חסו'

מסכת גטין

קנה עשיתי לישוים ושדות הבא תרנימו שירה ושירותי במעונא אמרי שדתא :

ומייתי הכא מעשה דאשמדאי דאכפיייה שלמה לשירה ושדות ועשיתי הוא לשון כפיה כמו עשינהו רבא . וכן להודיענו שלמה כילא זכר אחריותו פהח בשבתו וסיים בגנותו אשר מתחלה היה מושל על השדים שאמרו דל' יש גשמים שלשה דברים כמלאכי השרת ואחד מהם הוא שוודעים מה שעתיך להיות כמלאכי השרת ואעפ"כ וזה חלקי מכל עמלי ת"א מקלו וז"א ג' וכדו לא ידעתי מה שיהיה אחרי ומסר העבדות לאשמדאי בעובדא דלקמן והוגרעתי מן השדים הוודעים מה שעתיך להיות ואף כי עשיתי לישוים ושדות והיה בכתי לשלוט עליהם אעפ"כ הוגרעתי מהם ולא ידעתי אחריתי ככל פשוט :

קנט איבא שמיר דאייתי משח לאבני אפוד :

הקשו כאן בתוספת הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר . וכפ"ק דקידושין ג' בי עובדא דדמא בן נתניה שבקאו ממנו אבנים לאפוד וכו' וקאמר התם לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו . וע"כ זה המעשה היה בזמן בית שני שבזמן בית ראשון לא נעשה פרה כדאמרינן שניה עשה עזרא . ואין להקשות דבפרק בתרא דסוטה תנן משמותו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים משחרב ב"ה בטל השמיר וע"כ משחרב בית ראשון קאמר וכו' וכל שמרו את השמיר ואיני שלמה עד חורבן בית שני ע"כ תורף דברי התוס' ז"ל . והנה לכאורה דברי התו' תמוהים דלמא באמת כאשר בקשו אבנים לאפוד סבורים היו החכמים שיהיה נמצא גם השמיר וכאשר קנו האבנים ולא נמצא השמיר אז שנו חכמי' במשנ' משחרב ב"ה בטל השמיר כי מי מפוס דבכר שהכינו השמיר קודם שהפני' אבל נלע"ד דכונן התו' דולאי הדב' כך הוא פשוט שנס' בזמן בית שני היה אפוד א"כ היה הכהן גדול מחוסר בגדי' שהוצרך לשמש בשמיר בגדים ואפוד א"כ מהם וכן כתבו התו' להדיא במקור אחר ארומה שהקשו כאן עובד' דדמא בן נתניה ולא הקשו בקיבור דהכא משמע . דלאבני אפוד בעי שמיר . וא"כ לפי מה דתנינן משחרב ב"ה בטל השמיר הא"ך היה הכ"ג משמש בשמיר בגדים בבית שני זה לא קשה כלל דל' דבבית שני היו עדיין אבני אפוד הראשונים . לכך מיייתי ראיה דדמא בן נתניה שרצו חכמים בזמן בית שני לקנות אבנים לאפוד וא"כ לפ"ז שלא היו אבני אפוד הראשונים קיימים מקשים שפיר הא"ך עשו אבני אפוד החלשים בלא שמיר שע"כ בלא אפוד לא אפשר כלל וכו' לכך הוצרכו לומר ששמרו את השמיר מימי שלמה עד זמן בית שני ודוק :

קס כי אתי סייזיה לגושפנקיה אשכחיה דהוה חסרא אמר בתיב לץ היין וגו' וכתבינן ונות יין ותירוש יקח לב לאשתו וכו' :

כתבו התוספת וז"ל אע"פ שזה הפסוק עדיין לא נכתב מ"מ היו יודעים בו כמו ארור עושה מלאכת ה' ברמיה ג' ויחבב ב"ה לא יחפור ע"כ . מכאן יבטחו כל יודעי דרוש התורה שלפעמים דורשים במעשה אבות הראשונים שהיו מחולקים באיזה מקרא בפניאים או בכתובים מה שעדיין לא היה ביניהם לפי שכל מקרא היו יודעים בו . וכמה פעמים הובא ג"כ זו הראיה בספר יפה מראה על הירושלמי . אך בגופא דענינא מ"ש התו' כאן לא כתבו רק על פסוק ונות יין הכתוב בהושע . דאלו קרא קמא הכתוב במשלי אף כי שלמה אמרו מנינו להדיא בדברי ר"ח בר אבא שאמר שלמה משלי תחלה . והוא עובדא דאשמדאי היה כשכנה הבית שהיה כמה שנים למלכו שכבר נאמר ספר משלי ודוק :

קסא ואפ"ה ה"ל ביעותתא סיני' היינו דכתיב הנה מטתו של שלמה ששים גבורים סביב להוגו' רבושמואל חז

שאלו זה מקומם ולא נכתבו כאן רק כדי להפסיק בין פורענות לפורענות שאם היה כן היה צריך לכתוב או הפרשיו שני פעמים . חלף בל' כי שבעה ספרים הם וקשה הא"ך סיים הספר בדבר רע לומר ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שסרו מאחרי המקום . וכל פירוש ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שלא היו רק מהלך שלשה ימים מא' לפי שחפץ היה הק"ב להביאם לא"י וא"כ ע"כ אין פירושו של ולא נחם דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא שקרוב היה זמן ביאתם לא"י ולא חפץ היה הק"ב להביאם מיד . אלא פירושו כי קרוב הוא קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך וא"כ אי חילא שבועת אברהם לאבימלך ע"כ פלשתיים לאו משבועה אומות הם וא"כ חזר הדין למה מהאוכל יצא מאכל . ולזה רמזו רז"ל בפסוק ויקרא שם העיר שבעה כנגד שבעה ספרי תורה אשר לא ריטא סיפא כמה ע"ג סיים במקור על כן אש העיר באר שבע עד היוסיהוה שפרש"י ז"ל על שם השבועה . אבל לפ"ז נראה כי לזה רמז שיותר לכרות ספרי ע"כ אבימלך קרא שם העיר שבעה ספרי תורות וא"כ ויסעו מהרה דרך שלשת ימים שהיו סיים הספר אין לפרשו לרעה שסרו מאחרי המקום וע"כ פירושו שנסעו דרך שלשת ימים לבא לא"י וא"כ פירושו כי קרוב הוא שבועה שנשבע אברהם לאבימלך וא"כ אחרי אשר חילא שבועת אברהם ע"כ בל' שאין זו עבירה לכרות ברית עמו לפי שפלשתיים לאו מא"י הוא ע"כ שם העיר באר שבע ע"ג השבועה כי מותר לכרות ברית עמו . ואל השיבנו כי המקראות האלו היה לאחר זמן ברית ברית של יצחק כי כבר נודע מחידושינו במסכת זו מ"ש התוספת שכל מה שהיה כתוב בפסוק היו יודעים כל הדורות הקודמים אף כמה שכתב התורה כמה דורות לאחריהם ודוק :

ביאור קרוב וקרא ששהעיר שבעה ע"ג ספרי תורות

פרק התקבל

קנו הנזיא איסי בן יהודא הוא היה מונה שבחן של חכמים :

הא דנקט בלשון שלילה הוא היה מונה שבחן של חכמים דמשמע לו לבדו נאה למנות שבחן של חכמים ולא לזולתו . כל עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל שמונה לספר בשבח החכמים ותלמידיהם שיבחו אותם בתורתם וחכמתם ומעשיהם הטובי' כדי שקנאת סופרים תרבה חכמה . והנה זה יתכן אם נאמר כי החכמה הוא מהאל דיהב חוכמתא לחכמיין עפ"י המעשה כמה שארז"ל תה יעשה אדם ויחכים יבקש ממי שהחכ"ה שלו ובהיפך שארז"ל שול מחכים מול מעשיר ויש מול לישראל . רק כמה ש הראש זל בכרכו' שלכך בחכמי ישראל מברכין ברוך שחלק מחכמתו לראיו לפי שבישראל החכמה היא לפי הזכות ושיך לומר שחלק מחכמתו כי נתן לכל אדם כפי חלקו הראוי לו משא"כ בא"ה דלאו בזכותא תליא מילתא רק במולא לכך מברכין ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם כי שם לא שיך חלוקה ע"כ וא"כ ראוי לספר בשבח חכמי ישראל כדי שמהם יראו וכן יעשו להיות זוכים ג"כ לחכמה . אבל אי נימא דמול מחכים ויש מול לישראל א"כ מה לנו לשבח לחכמים שהרי אין זה תלוי בבחירת האדם ואף אם יגיעו מעשיו למעשה אברהם א"כ לא יהיה לפי המול לא יזכה לחכמה כלל . והנה בסמוך לזה אמרו בגמרא הוא יוסף איש הוצל הוא איסי בן יהודא ואיהו מרי דאגדת' דא דאמר יוסף איש הוצל מנין שאין שאלין בכלדיים שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך ופי' הכותב בעין יעקב דמאן דס"ל אין שאלין בכלדיים ס"ל דאין מול לישראל לכך איסי בן יהודא דאיהו יוסף איש האל דס"ל דאין מול לישראל וא"כ לומר גבייהו המול מחכים לכך הוא היה מונה שבחן של חכמים לפי שהכל הוא לפי הזכות ודוק :

פרק מי שאחזו

חד אמר מלך והדיוט וחד מלך והדיוט ומלך :

הנה לכאורה פלוגתא זו אינו שייך לכאן כלל . אבל לל דבא לתרץ כאן קושית הגאון ברא דהאיך יתכן לומר שהיה מלך והדיוט הלא מקרא מלא דבר הכתוב כי מלך ארבעים שנה על ישראל וזה המעשה היה בתחלת מלכותו ואיך יתכן לומר שנטרד ממלכותו ולא חזר למלכותו עוד . אבל לפי נחמא דאפי' כשחזר למלכותו ה'ל ביעותא מיניה ולמה קרוי ל' מלך והדיוט שבתחלה המלך על העליונים ועל השמים ולדבר זה כאשר נטרד ונעשה הדיוט שוב לא חזר למלכותו הראשונה רק כאשר מלכי ב' דוק :

שמגיע לכל שעה מאה שנים לפי שעתו של הק' בה נמצא אחרי שגלו ישראל לסוף תתן שנים ה'ל לגבי הק' בה שמה שעות ומחצה ואז באה שמה בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה הגלגל חמה ליעקב אבינו כדי שיהיו האבות סימן לבנים כי בחזרתם יורח עלינו כבוד ה' כמו שכתבת יעקב הזרית לו השמש וכו' דיוק' חלהינו שהקדים שתי שנים לנושנתם כדי שיהיו הבנים מעין סימן האבות ואז יקויים בנו ונרחם לכם יראי שמי וגו' ואז חזר חזק על ציון יאר במהרה בימינו אמר :

כרוך האל בורא ומניס ועתיק . שזכני לגמור מסכת גיטין :

מסכת סוטה

קסג אמר רב שמואל בר יצחק כי פתח ל' בסוטה אמר הביאין מוונגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנא' כ'לא יגווחו . והאמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת חולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' : לא קשיא הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני :

קסג א"ר חקדא דרש מרימר מד' וישקור ה' על הרעה ונ"כ כי צ"ק ה' אלהינו . משום רציוק' ה' אלהינו וישקור על הרעה . אלא צדקה עשה חק' בה וכו' . עולה אמר שהקדים שתי שנים לנושנתם א"ר אחא בר חיננא ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה זוה :

ופרש' ז'ל שהקדים שתי שנים לנושנתם שאלו היו מנין ונושנתם שיעולה תת' ב שנים כ"ה היה נתיקים ונושנתם בארץ היה מתקיים בהם גם תאבדון מהר לכך גלו לסוף תת' שנים כדי שלא יתקיים ונושנתם . וגם תאבדון מהר לא יתקיים . ועל זה אמר רב אחא בר יעקב ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה זוה . הקשו בתו' גמ' דמהרה פירושו תת' שנה דלמא תאבדון מהר אחר תת' שנים שהוא ונושנתם קאגור קרא . ובאמת מהרה אין יוצא מידי פשוטו . ולא תירצו שם כלום . ולעגל דבאמת רב אחא בר יעקב לא קאי אהאי פסוקא כלל רק על פסוק ואבדחם מהרה הנאמר בק' ש"ס נאמר סתם ואבדתם מהרה ולא נתן ארכא כלל שיהיו תת' שנים בא' מנין ונושנתם כאמר הכתוב כאן אלא ש"ס מהרה דמרי עלמא לא יתפרש רק בתמני מאה וחמשים ותרתיה ואף שלא נכתב בק' ש כמה שנים יהיו בארץ סתמו כפירושו אחרי שנכתב ואבדתם מהרה ולכך שינה מלשון הנקרא האמר כאן לומר מהרה דמרי עלמא ולא קאמר מהר דמרי עלמא כלשון המקרא כאן אבוד תאבדון מהר . כי לא קאי אהאי קרא וכו' . אך בגוף החשבון שהקדים הק' בה שתי שנים לנושנתם ולא הספיק להקדים אף שעה אחת או יום א' שלא יתקיים ונושנתם שיע' גם אבוד תאבדון לא יתקיים כל עפ' מה שאר'ל במ' רפ' וינא שאל' הק' בה ליעקב אתה סימן לבניך מה אתה ביציאתך מבית אביך השקפתתי עלך גלגל חמה ובחזרתך החזרתי לך גלגל חמה . אף בניך בצאתם אומגלה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמה בעוד יומם . ובחזרתם מהו אמר ונרחם לכם יראי שמי וגו' . דוק ותשכח כי השקיע הק' בה שמש בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה ליעקב גלגל חמה . כי זה תדע משאר'ל בפסמים שמי שהיה טמא משקיעת החמה עד צאת הכוכב' מהלך חמש מילין לאדם בינוני ולפי מ' בספר מגן אברהם בא' ח סימן תכ"ט .

השיעור מיל היו רביעית שעה וחלק עשרים כנגד ה' מילין שהוא מן השקיעה עד צאת הכוכבים היו שעה ומחצה ועיין בס' ה'ל בא' ח סימן פ"ט שכתב זה השיעור מן עלות השחר עד הנץ החמה . ובגמ' אמרינן דאורי ואירי חד שיעורא הוא לזמן עלות השחר עד הנץ החמה . כמו כן הוא מן השקיעה עד צאת הכוכבים . ולדעת מר'ל במ' ד להדיא שהשקיע הק' בה שנישעות החמה קודם זמן שקיעתו ע"כ היה זה שלש שעות ומחצה קודם צאת הכוכבים נמצא זמן השקיעה היה בשמנה ומחצה בימי יעקב . והנה לדעת הראשונים שמוכרחים אנחנו להיות בגלות אדם אלף ושני מאות שנה . מאה שנה לכל שנת ועל זה נאמר כל היום דוה שהיום הוא י"ב שעות נמצא